

Сотська Г. І.,

*доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з науково-експериментальної роботи
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України, м. Київ, Україна*

Тринус О. В.,

*кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
вчений секретар Інституту педагогічної освіти і
освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України,
м. Київ, Україна*

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сучасний етап розвитку вищої освіти характеризується інтенсивними процесами цифрової трансформації, що змінюють зміст, форми та засоби професійної діяльності науково-педагогічних працівників. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій, впровадження дистанційного та змішаного навчання, а також поширення віртуальних освітніх платформ трансформують не лише технологічний інструментарій освітнього процесу, а й парадигму педагогічної взаємодії. Сучасна освітня комунікація передбачає впровадження інноваційних моделей взаємодії між викладачем і здобувачами освіти, що змінює традиційні.

У цьому контексті особливого значення набуває комунікативна компетентність викладача, яка в науковому дискурсі розглядається як інтегральна характеристика професійної діяльності, що проявляється у здатності ефективно та доцільно здійснювати педагогічну взаємодію. Вона ґрунтується на поєднанні знань про комунікацію, досвіду практичної діяльності, системи

цінностей та мотиваційних установок і забезпечує реалізацію функцій викладача у дидактичній, виховній, методичній та організаційній сферах [1, с. 77]. Комунікативна компетентність також визначається як соціально-психологічний механізм професійної взаємодії, що передбачає здатність викладача застосовувати систему знань, умінь і навичок для забезпечення ефективного педагогічного спілкування. Її формування відбувається у процесі безпосередньої взаємодії з між учасниками освітнього процесу та є результатом накопичення комунікативного досвіду [2, с. 262]. Спільною позицією науковців є розуміння комунікативної компетентності як важливого механізму професійної адаптації викладача до трансформацій освітнього простору, що забезпечує ефективну взаємодію суб'єктів освітнього процесу в умовах динамічних соціокультурних та технологічних змін.

У контексті цифровізації вищої освіти комунікативна компетентність викладача зазнає концептуальної переінтерпретації, розширюючи свої функціональні можливості. Вона виходить за межі традиційної риторичної майстерності та міжособистісної культури спілкування, інтегруючи мовленнєві, соціокультурні, інформаційні та медіакомпетентності, що дозволяє викладачеві ефективно здійснювати взаємодію в умовах цифрового освітнього середовища. У цифровій педагогіці це виявляється у здатності реалізовувати ефективні комунікативні практики в медіапросторі, забезпечуючи продуктивну суб'єкт-суб'єктну взаємодію, педагогічну доцільність, академічну доброчесність і гуманістичну спрямованість освітнього процесу.

Комунікація набуває ознак інтерактивної фасилітації, а ефективність професійної діяльності викладача безпосередньо залежить від його здатності виступати модератором смислотворчих процесів та організатором когнітивної співпраці. Стратегічного значення набуває оперативна, релевантна та педагогічно доцільна комунікативна взаємодія в синхронних і асинхронних форматах освітнього процесу [3, с. 83].

Комунікативна компетентність викладача в інформаційно-цифровому освітньому середовищі характеризується складною структурною організацією, що охоплює мовленнєвий, соціально-комунікативний, цифровий та етико-аксіологічний рівні.

Мовленнєвий рівень характеризує вміння викладача ефективно використовувати мовні засоби для організації педагогічного спілкування та передачі навчальної інформації, що передбачає володіння нормами мови, уміння чітко, логічно й аргументовано формулювати думки, адаптувати мовлення до освітньої ситуації та стимулювати навчальний діалог. Ця компетентність набуває мультимодального характеру, оскільки традиційна культура мовлення доповнюється здатністю створювати лаконічні гіпертекстові повідомлення, структурувати розгорнуті тексти, надавати зрозумілі інструкції й конструктивний зворотний зв'язок, а також адаптувати складний науковий матеріал до форматів візуальних презентацій, коротких відеопояснень і скринкастів, де текст, голос і візуальний образ інтегруються в єдиний комунікативно-семіотичний простір.

Соціально-комунікативний рівень визначає спроможність викладача налагоджувати конструктивну взаємодію зі здобувачами освіти та іншими учасниками освітнього процесу, підтримувати педагогічний діалог, враховувати індивідуальні особливості студентів і формувати атмосферу довіри та співпраці. Він охоплює прояви емпатії, толерантності, активного слухання, ефективного управління комунікативними ситуаціями та запобігання конфліктам. При опосередкованій комунікації соціально-комунікативна взаємодія набуває специфічних рис через трансформацію міжособистісного контакту та часткове обмеження традиційних невербальних каналів. Важливого значення набуває здатність викладача створювати ефект соціальної присутності, використовуючи візуальні маркери, символічні коди та паралінгвістичні засоби, а також регулюючи темпоритм і тональність мовлення. Застосування цих

компенсаторних прийомів сприяє підтриманню психологічної залученості студентів і формуванню атмосфери довіри у навчальному просторі.

Цифровий рівень визначає вміння викладача системно інтегрувати інформаційно-комунікаційні технології в процес педагогічної взаємодії. Він охоплює не лише технічне володіння цифровим інструментарієм (платформами LMS, сервісами відеозв'язку, хмарними сховищами та колаборативними середовищами), а й управління синхронними та асинхронними форматами комунікації, включно з плануванням вебінарів, проведенням онлайн-дискусій, координацією групової роботи та створенням інтерактивних завдань. Ключовим аспектом цього рівня є цифрова трансформація педагогічної практики, що проявляється у моделюванні навчального діалогу у віртуальному просторі, підтримці мотивації та залученості студентів, адаптації навчальних матеріалів до різних цифрових форматів (відео, презентації, скринкасти, інтерактивні тексти) та побудові персоналізованих траєкторій зворотного зв'язку з урахуванням індивідуальних потреб здобувачів освіти.

Етико-аксіологічний рівень визначає ціннісні та нормативні засади педагогічної взаємодії. Він ґрунтується на дотриманні принципів академічної доброчесності, професійної етики та норм нетикету, що критично важливо для запобігання кібербулінгу, хейтингу та комунікативній дискримінації. Викладач виступає провідником культури відповідального дискурсу, демонструючи приклад етичної поведінки, формуючи у студентів усвідомлене ставлення до інтелектуальної власності, розвиваючи критичне мислення та відповідальне використання інформаційних ресурсів. Крім того, він створює безпечне й підтримувальне освітнє середовище, де кожен учасник відчуває психологічну захищеність, рівність і повагу, що сприяє ефективній навчальній взаємодії та формуванню соціально відповідальної академічної спільноти.

Таким чином, комунікативна компетентність викладача є одним із ключових чинників ефективності його професійної діяльності в інформаційно-

цифровому освітньому середовищі, забезпечуючи результативну педагогічну взаємодію, формування довірливого та психологічно безпечного освітнього простору, а також здатність адаптуватися до динамічних змін сучасної цифровізованої освіти.

Список використаних джерел

1. Лущик Ю., Циганок Г., Пікулицька Л. Комунікативна компетентність викладача ЗВО як складова професійної компетентності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 5–6 (99–100). С. 71–85.
2. Нестеренко Л. О., Кучерова О. В. Визначення компонентів комунікативної компетентності науково-педагогічних працівників. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Гельветика, 2021. Вип. 40, т. 2. С. 261–266.
3. Сотська Г., Тринус О. Типологія моделей змішаного навчання: зарубіжний досвід. *Журнал кафедри ЮНЕСКО «Професійна освіта протягом життя у ХХІ столітті»*. 2024. № 2 (10). С. 73–90.

Столярчук Д. М.,

*курсантка 3-го курсу навчально-наукового інституту цивільного захисту,
рядовий служби цивільного захисту,
Національний університет цивільного захисту України,
м. Черкаси, Україна*

СЛУЖБОВИЙ ДОСВІД АТЕСТОВАНОГО НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНОГО СКЛАДУ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Підготовка фахівців у сфері цивільного захисту характеризується високим рівнем відповідальності, практичною спрямованістю та діяльністю в умовах підвищеного ризику. Освітній процес у Національному університеті цивільного захисту України орієнтований не лише на формування системи теоретичних знань, але й на розвиток професійної готовності майбутніх офіцерів до дій у реальних надзвичайних ситуаціях. У цьому контексті особливого значення